

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési átljak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- keztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tári,— az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	
Félévre — — — — —	4 "		
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	

Alakítsunk keresztény népszövetséget.

Irta: *Rakovszky István*,
országgy. képviselő.

Öröm és büszkeség fogta el lelkemet, a midőn Zboray Miklós barátom önzetlen és féyes sikert aratott működését láttam, melylyel annyi becsületet, szegény keresztény felebarátunknak bajain segített. Elfutott azonban a mérég, a mikor mélyen tisztelt Szőnyi-Spitzer ur nagy hazánkfia, határtalan csalanfintaságát olvastam, melylyel azt a népet, mely becsületesen egy évezreden át itt megélt és a hont és önmagát föntartotta — megkopasztani akarta. Eszembe jutott, hány ily derék mélyen tisztelt új magyar működik hasonlóké, a nélkül, hogy szegény áldozatai egy oly nemesen gondolkozó védőre akadnának, mint Zboray Miklós. De megharagudtam reád is, jó nép, kit szeretlek, kin segíteni szeretnék, a kit talpra állítani leghőbb vágyam lenne, kit évek óta álmadból föl akar ébreszteni gróf Zichy Nándor, de te oly nehezen ébredsz!

De azért nem szabad pihenni, nemcsak szép szóval, de tettekkel is kell szeretni a népet. Szép, dicső tett az, mit Zboray Miklós végzett. De csak úgy háláljuk meg igazán neki, hogyha azon az uton, melyet ő mutatott, tovább haladunk.

Alakítsunk egy keresztény népszövetséget.

Főadata lenne e szövetségnek tagjait a hatóság tulajdonságaival szemben és politikai jogaiban megvédeni. Ez utóbbi alatt értem a választási listákba való fölvételét kieszközölni, olyanok választási jogát, kiket nem illet és kik be lettek a hatalom érdekében csempészve, megtámadni. A tagokat az uzsora minden fajai ellen jogvédelemben részesíteni, legyen ezen uzsora pénz, árú, biztosítási vagy bármiféle uzsora. Katona, biztosítási és osztályorszájáték és közigazgatási ügyekben eljárni. Mindezen ügyekben a legelső foktól a legfelsőbbig. Jogügyekben tanácsot adni, perrítel kizárásával, mely esetre a tagoknak megbízható keresztény ügyvédek ajánlani.

Ez szép és jó lenne, hallom nem egy olvasómat felsőbajtani, de hogy lehetne ezt keresztülvinni? Hisz egyszerűszer akad egy oly lelkes és önzetlen ur, mint Zboray Miklós, de azt követelni, hogy minden ügyes-bajos szegény emberen segítsen, még sem lehet követelni! Hisz ez pénzbe, nehéz munkába, időbe kerül! Igaza van az én tisztelt bará-

tomnak. De mégis lehet ezen könnyen és kis áldozatokkal segíteni.

Nézétek csak azt a kis méhecskét, minő szorgalmasan röptül be a köpübe és hogy hordja az anyagot a mézhez, egyedül csinálja ő azt? Nem! Egy egész raj működik együttesen. És aztán minő gyenge állatocská, az a legkisebb ügyes fiúcska le tudja kalapjával verni. De közelítsd csak a méhkaszt, bántsd őket ha együtt vannak, tudom úgy megfutaztölük, hogy lelked inadba szakad.

Igy kell neked is, jó népem, tenned, összetartani és úgy mint a kis méhikének, neked is kell a köz javára működődni és úgy mint a méh, ha együtt van, a legveszedelmesebb támadóitól sem fél, úgy te ha fölébredsz, egyesülsz, nem kell félned támadóidtól, a kik ép úgy leselkednek reád ott, a hol lelketlen hivatalnokok ülnek a hivatalokban, mint a korcsmákban, boltban, pénzintézetekben. szóval mindenütt, a hol igazságtalanul járnak el.

De most megmagyarázom, hogy miként gondolom én ezt a nép védelmére alkotott szövetséget, melynek tagja minden keresztény lehet, ki ez országban lakik. Minden tag minden év december 31-ig egy bárcát vásárol, mely a szövetség igazgatóságánál kapható és melynek ára egy korona 10 fillér lenne. (A 10 fillér a levélbélyegre, melyben küldik.) Ezen bárca névre szólna és jogot ad az illetőnek a következő év január 1-étől december 31-ig azon ügyekben, melyeket főnnebb felsoroltam, a szövetséget segélyét igénybe venni. Azért van ez úgy, hogy csak a következő évre adja meg a tagnak a jogot, hogy ezáltal az is, kinek e pillanatban nincs szüksége a szövetség védelmére, hozza meg e csekélyke áldozatot felebarátja számára, ki a védelemre szorul, mert az, ki a felsorolt támadások ellen felebarátját megvédi, nemcsak hogy keresztény kötelességet teljesít, hanem közvetlenül önmagát is védi. Ha pedig ezen föltétel nem lenne, akkor sokan csak akkor fizetnék le a koronát, mikor a szövetség védelme reájuk égető szükség lenne. Egy évre előre pedig nem tudhatja senki, mely ügyben és mikor lesz szüksége a védelemre.

A szövetséget egy központot tartana Budapesten, a hol megbízható ügyvédek a segélyért folyamodó tagoknak ügyeit elvégeznék, őket tanácsal ellátnák. Mindenütt a vidéken, a hol elegendő számú tagok vannak, egy vidéki kirendeltséget alakítana, úgy, hogy azon ügyek, melyek helyben elintézhettek, ott el is intéztetnének.

Hisz ez nem is pénz! — mondja valaki — én szivesen

fizetem le a koronámat, ez nem is két fillér vasárnaponkint! De nem ám úgy! Egy koronával nem lehet ezt elintézni, ezt csak úgy lehet, ha sok egykoronás jönne össze. Legalább 4–500.000 embernek kell összeállnia. Akkor egy erélyes, hathatós védelmet lehet szervezni, jól fizetett elsőrangú ügyvédekkel, akkor lehet a népet a mélyen tisztelt Spitzer-Szönyi uramék ellen megvédeni. Ha aztán a mélyen tisztelt hazánkiai látják, hogy a nép egyesült és több Zborayakat küld nyakukra, majd összeszedik sátorfájukat és továbbkötődnek.

Az a nyomorult írlandi nép, O'Connell alatt, e század elején meg tudta ez eszmét valósítani, 4–5 milliányi nép évente nem 4–500.000 koronát, de 10–12 millió koronát tudott összehozni 25 éven át folyton, míg jogait ki nem vitta és 15 millió igazi magyar nem tudná azon férgeket, kik szívják életerejét, lerázná. Megmutatta Zboray, hogy igenis lehet, csak akarni kell.

Szükség is van rá. Magam évente körülbelül 2000 levelet kapok, nem számítva ide a leveleket kertületemből, melyben előttem egészen ismeretlen emberek közbenjárását, tanácsot kérnek. Nekem lehetetlen csak felelni is a sok levélre, hisz ez maga minden szabad órámát és még a munkából is lefoglalná, nem is érték mindenhez, minek az a következménye, hogy az ismeretlenektől hozzám érkezett levelek a papirkosárba vándorolnak, mert legjobb akaratom mellett sem tudom elintézni. Ha azonban egy ily szövetség lenne, akkor az, ki az előző év december 31-ig lefizette a koronáját, joggal is követelheti ügyének fölkarolását és föl is lehetne karolni, mert a megfelelő szervezet, a melyre a mai szomorú viszonyok között szükség is van, meg lenne.

Ezen elmefuttatás nem akar egy végleges terv lenni, ez nem egyéb, mint egy eszme fölvetése, a melyre Zboray Miklós barátom önzetlen és sikeres működése és a népem iránti szeretet lelkesített. Szívesen venném, hogyha hivatottabbak nálamnál — talán Zboray barátom — maga is a lapok hasábjain hozzá szólana. Több szem többet lát és győzőn a jobb! A földolog: jó népünket védeni és megmenteni, a hol még lehet.

A »Budapesti Hírlap« s leendő egyetemünk.

A minap hire járt, hogy az erdélyi katolikus státus néhai Fogarassy püspök hagyatékából katolikus egyetemet alapít Gyulafehérvárott. Ezzel egyszerre eldőlt volna az új katolikus egyetem kérdése, ha a hírt máj másnap meg nem cáfolták volna. Az erdélyi státus még nem alapítja meg az egyetemet, mert még kevés a pénze; két millió koronával nem lehet főiskolát alapítani, s így a gyulafehérvári egyetem ügye még meglehetősen kezdetleges stádiumban van.

Ujabbán a harmadik egyetem kérdését bátraszoritotta a felekezeti egyetem érdekében megindított sokféle mozgalom. Debrecen protestáns egyetemet akar, a melyre dicséretes buzgalommal gyűjti a tőkét, az erdélyi státus, Pécs és Kassa meg katolikus egyetemet. Pécs és Kassa nem is új főiskolát óhajt, csak a régít szeretné föltámasztani. S mindenütt van valami alapja a mozgalomnak; Debrecenben, Pécsen és Gyulafehérvárott nagy alapítványok vannak, Kassán meg már

ugyis van egy fél-egyetem. Egyelőre még csak elvi harcok folynak a felekezeti egyetemért; a tervezgetés, a számítás stádiumáig nem jutottak el sehol. Pedig előre ismerni kell azokat az eszközöket, a melyek a cél eléérére okvetlenül szükségesek.

Az új egyetemre elsősorban tanárok kellene. Némely tudományok bővelkedik nagy talentumu és nagy képzettségű művelőkben, a kik kiválóan alkalmasak volnának az egyetemi katedrára, de vannak olyan szakok is, a melyekre keresve sem találunk alkalmas férfit. A budapesti egyetemen is van néhány katedra, a melyet nem tudnak betölteni, s néhány hiányzó katedra, a melyre nemcsak a pénz, de az ember is hiányzik. A pénzügytétellel együtt gondoskodni kell tehát arról is, hogy ha majd elérkezik az egyetemalapítás ideje: legyen minden egyetemi tudomány-ágnak hivatott művelője, a kit az egyetem részére meg lehet nyerni. Ez, éppen úgy, mint a pénzügytétés, nem egy-két esztendőnek a munkája, s éppen ezért már most hozzá kellene látni.

Egyelőre a pénz-kérdés foglalkoztatja a felekezeti egyetemért versengő városokat. Mielőtt azonban meg lehetne kezdeni a reális számításokat, el kell dönteni, hogy hány fakultása legyen az egyetemnek? Legalább három okvetlenül szükséges; jogi és filozófiai fakultás nélkül nincs egyetem, s ezeken kívül mindegyik város természetesen a maga teológiai intézetét is fakultás-á kívánná fejleszteni, mert éppen ez adná meg a főiskolának a felekezeti karaktert. A három fakultású egyetem fönttartására pedig a mi viszonyaink között, a legfukarabb számítás szerint is, nyolc millió korona alaptőke szükséges, nem számítva az egyetem elhelyezését: a szükséges telkeket és építkezéseket (amelyeknek ára a hely szerint változik) s az egyetemi tudományos intézetek fölszerelését, a mire föltétlenül kell legalább négy millió koronát számítani. Tehát *ezenkét millió korona* az az összeg, a melyen alul a maga erejéből egy felekezet sem fog egyetemet alapítani.

Igaz, ismerünk nagyon sok egyetemet, a mely sokkal kevesebbe kerül: sok amerikai, francia, angol s főként olasz egyetem költségvetése negyedmillió koronára sem rug, de ezeknek az egyetemeknek a tudományos értéke éppen semmi. Nagy szerencséje a magyar kultúrának, hogy főiskolai oktatásunk berendezésében nem az olcsóság, hanem a tudományosság volt a főszempont, s inkább kevés, de modern, a tudomány haladásával lépést tartó egyetemet tartottunk fönn. Igaz, vannak olyan egyetemek is, a melyeken például az egész jogi fakultásnak egyetlen tanára van, s ez az egytanár adja elő, úgy a hogy, az összes jogi tudományokat, — de ilyen egyetemet Magyarországon csak nem óhajt egy felekezet sem?

Egy három fakultású modern egyetemnek legalább harmincegy katedrája van.

I. Teológia: 1. Alapvető hittan. 2. Pastoralis. 3. Szentírás-magyarázat. 4. Teológia morális. 5. Egyháztörténet. 6. Ségi nyelvészet. 7. Dogmatika. 8. Egyházjog. II. Jogi és politikai fakultás: 1. Közjog és közigazgatási jog. 2. Magyar és európai jogtörténet. 3. Magánjog és polgári törvénykezési rendtartás. 4. Római jog. 5. Egyházjog és osztrák jog. 6. Nemzetgazdaság és statisztika. 7. Kereskedelmi és váltójog. 8. Pénzügyi jog és telexkönyvi rendtartás (esetleg állami számvitel). 9. Büntetőjog és jogbölcselet. 10. Politika és nemzetközi jog. A rokon tárgyakat természetesen másként is lehetne

csoporthoz tartani. III. Filozófiai fakultás: 1. Filozófia. 2. Pedagógia. 3. Magyar, 4. Német, 5. Latin, 6. Görög nyelv és irodalom. 7. Kémia. 8. Állattan. 9. Növénytan. 10. Geológia és ásványtan. 11. Matematika. 12. Fizika. 13. Földrajz. 14. Általános történelem. 15. Magyar történelem. 16. Művelődés-történelem.

E harmincegy katedra felerészét, ha rendkívüli tanárral töltjük is be: a tanári fizetések akkor is százhuszezer forint körül járnak, mert az egyetemi tanárnak még Gyulafehérvárról is nagyobb fizetést kell adni, mint a mekkorát ma már, bála Istennek, a középiskolában is elérhet.

Nagyon téves az a számítás, a mely szerint Gyulafehérvárról, Pécsről, Kassán vagy Debrecenben a teológiát úgy, a hogy van, egyszerűen bele lehet illeszteni az új egyetem keretébe. Az emített teológiák igen kitűnően teljesítik mai föladatukat, a papképzést; az egyetem teológiai fakultásának azonban más föladata is van: a tudományos képzés, a teológiai tudományok művelése. Erre a célra pedig nem elég négy-öt teológiai tanár, a kinek a tanárság csak átmeneti állapot, s nem is lehet más, a míg oly sanyaru fizetést adnak neki, hogy a saját érdekében gyakran igen szerény plébániára kell menekülnie a katedráról. A teológiai fakultás csakis abban az esetben fog lépést tartani a többivel, ha tanárait úgy fizetik, mint a többi fakultás tanárait.

A külföldön még meglehetősen új dolog a határozottan felekezeti karakterű főiskola. A protestánsoknak, gondolom, csak egy kifejezetten felekezeti célokot szolgáló egyetemük van, az amszterdami *szabad egyetem*, melyet 1880-ban alapítottak. Teológia fakultása igen erős; a filozófián három, a jogi karon még csak egy tanára van: e kettő nyilván csak kiegészítése a teológiának. A katolikusoknak Franciaországban, Angersben, Lilleben, Lyonban, Párisban és Toulouseban vannak felekezeti egyetemeik 1875 óta; teljesen önálló főiskolák ezek, de hallgatóik az állami egyetemen vizágnak. Amerikában két igen tekintélyes katolikus főiskola van, mindkettő Washingtonban. Az egyik, Amerika Katolikus Egyeteme, csak 1889-ben alakult: teológiai, filozófiai, jogi és technológiai kara van: a másik a Georgetown University, igen gazdag főiskola; jezsuiták alapították 1788-ban, s a pápa adta meg neki azt a jogot, hogy egyetemi rangfokozatokat osztogasson.

Egyházi ügyekben hozott nevezetesebb polgári rendeletek és végzések.

Ha az örökbehagyó által sajátkezileg irt és aláirt végrendelet két ivből állván, az ivatek összefűző zsinór végei csak a végrendelezőnek és nem egyszermind legalább egy taunak is pecsétjével vannak az okmányhoz erősítve, a végrendelet érvénytelen.

(M. kir. Kuria 1892. jun. 14 4218. sz. it.)

Nem büntethető az a lelkész, a ki más vallásfelekezethez tartozó egyént meggyóntat és bérmláshoz bocsát.

(M. kir. Kuria 1892. 7967. sz. döntv.)

Ha a község valamely hitfelekezethez egyszer már pénzbeli segílyt adott, bármely más felekezethez segély iránti kérelmet érdemileg el nem utasíthatja.

(Bel. min. 1893. ápr. 3. 27,663. hat. P. megye közg. biz.-hoz.)

A templomokra törvényes örökösödés jogcímén átszállott templomi építkezési, javítási és templomi szerek céljaira rendelt törvényes örökész az illeték-díjazás 95. tétel B) g) és D) 1. jegyzetének e) pontja értelmében illetékmentességet élvez.

(M. kir. pénz. közg. bíróság 1892. jan. 28. itélete.)

Botrányos fecsegés és nevetés a mise alatt az 1878. évi V. t.-cz. 191 §-ába ütköző vallás és annak szabad gyakorlása ellen elkövetett vétséget képez és büntetendő.

(M. kir. Kuria 1894. évi 8206. sz. a. hat.)

A templompénzeket az 1875. XXII. t.-cz. 2. §-ának 6. pontja fölmenti a tőkekamat-adó alól, mert a pénzke részben ezen nyilvános közoktatás helyeül szolgáló épületek, részben a nyilvános közoktatást végző papnak és a templomszolgáknak föntartására vannak rendelve. Az 1875. XLVII. t.-cz. 2. §-ának 4. pontja szerint pedig a templomok az általános jövedelmi pótdadó alól is föl vannak mentve.

(Budapesti m. k. pénzügyig. 1894. jul. 19. 20.688. 1894. XIV. sz. hat.)

Papok hadmentességi jogcímének évenkénti igazolására elegendő az esperes bizonyítványa, miután a védtörvényi utasítás I. rész 49. §. 3. pontja nem tartalmaz olyan rendelkezést, mintha az említett egyének mentességi jogcímük főállásának évenkénti igazolásaira kizárólag plüspökök bizonyítványát volnaak kötelesek betérjeszteni.

(Honv. min. 1893. évi 3481. sz. hat.)

Egyházi körmenetnek botrányt okozó zavarása vallás elleni vétséget képez és büntetendő.

(M. kir. Kuria 1894. jun. 7. 8447. sz. a. it.)

Plébániai építkezéseknél a hivek kézi- és fuvar-napszámot kötelesek adni.

(Vall. köz. min. 1867. december 6. 79,113. sz. hat. Bel. min. 1890. márczius 16. hat.)

Tiszviselők (az 1887. márczius 26-án 3. sz. min. tanácsi hat. értelmében) egyházi és iskolai adótól nem mentesek.

(Vall. köz. min. 1898. január 23. 2843. sz. hat.)

Hol az illeték egyházak lelkészei a rendez tanórákat meg nem zavaró időben istentiszteletet tartanak, a lelkész vagy az állami iskolai gondnokság kívánására, illetve határozatára, nevelői föladatukból kifolyólag és fegyelmezés szempontjából is, kötelesek az állami iskolák tanítói, illetve tanítónői a saját felekezetökhöz tartozó növendékeket az istentiszteletre kísérni és ott reájuk föllügynelni. Mindennapi istentiszteletre való járásra az elemi iskolai tanulók öszsz, a mennyiben az időjárás megengedi, legföljebb október hó végéig, tavaszszal pedig április hó 1-től kezdődőleg kötelezhetőek: és e mellett a téli ünnepi és vasárnapi istentiszteletre való járás alól is a gyengébb szervezett vagy gyengébb ruházatu tanulók, a szülők vagy osztálytanítók öbajtására fölmentendők.

(Vall. köz. min. 1899. jun. 7. 32.543. sz. rend.)

Az állami, községi, társulati és magán elemi iskolákban a szorgalomidő és a nagy szünet a következőkép osztandó be: a) nyolc havi iskolázás mellett: a szorgalmi idő szept. 15-től május 15-ig (a nagy szünet: május 15-től szept. 15-ig); b) kilenc havi iskolázás mellett: a szorgalomidő szept. 15-től június 15-ig (a nagy szünet június 15-től szept. 15-ig); c) végül oly helyeken, a hol tíz havi iskolázás van, a szorgalomidő szept. 1-től június hó végéig (a nagyszünet pedig július 1-től augusztus végéig) terjed.

(Vall. köz. min. 1890. szept. 9. rend. Ugyanezt rendelte el a szombathelyi egyh. m. hatóság a r. kath. elemi iskolákra nézve is. Püsp. körl. 1890. XII. 3113. és 1898. X. 2297. sz. a.)

Előszóval tett mise-alapítvány akkor is illetékmentes, ha az illető egyház, melynek javára az alapítvány történt, arról később alapító oklevelet állít ki, azt azonban a hagyományozó (alapító) alá nem írta.

(M. kir. pénz. közg. bir. 1894. évi 10.926 sz. hat.)

Ha az egyházlátogatási okmányban köteleztetik a község a kántorantói lakás és iskola helyiségeinek főtartására, az esetben az ebből fölmerülő költségeket a község minden adófizetője valláskülönbség nélkül viselni tartozik.

(Bel. min. 1896. évi 11.981. sz. hat.)

A lelszések a lelkészi teendőikért javadalmazásként birt ingatlan után a községi pótdadó fizetés alól mentesek.

(Bel. min. 1896. évi 18.053. sz. hat.)

Párberjárandóság, mely öt év alatt nem követeltetett vagy kellően nem biztosított, közadók módjára elévül.

(Vall. köz. min. 1896. június 8-án 29.830. sz. hat.)

Templomoknak általánosságban tett hagyományok nem illetékmentesek.

(M. kir. pénz. közg. bíróság 1896. október 16-án 9648.896 sz. hat.)

A tanköteles gyermekek saját felekezettől hitoktatásá-
ra tartoznak eljárni . . . A szülők engedélyével azonban jár-
hatnak más felekezet hittani órájára is . . .

(Vall. köz. min. 1896. június 21-én 17.577. sz. rend.)

Magyar könyvtárak.

A magyarországi múzeumoknak és könyvtáraknak eddig még nem volt emkőnyve. Ez súlyos mulasztás volt, mert a kultúra fejlődésének egyik lényeges kelleke, hogy a létező kulturális tényezőkről és helyekről könnyű szerrel tájékozást nyerjen az érdeklődő. A kiálto szükségnek tett tehát eleget a múzeumok és könyvtárak országos föfelügyelősége, midőn 1900-ban megindította a „Magyar Minerva“ évenként megjelenő vállalatát, melynek célja, hogy az országos gyűjtemények, a törvényhatóságok, felekezetek és társulatok által fentartott könyvtárak és múzeumok keletkezését, fejlődését, tényleges állapotát, hatását és személyzeti viszonyait hivatalos adatok alapján mutassa be, ismertesse állagukat, felsorolja a rájuk vonatkozó irodalmat s tájékoztatást nyújtson használatuk módozatairól.

A vállalat a kitűzött célnak teljes buzgalommal igyekszik megfelelni, bár az első kötetben a könyvtárak foglalták el benne a főhelyet s így a múzeumok közül egyelőre csak azok vétettek belé, melyek a nagyközönség előtt nyitva állanak. Ezen a házagon már lényegesen segít a most megjelent második kötet, az 1901—1902-ik évfolyam. Az új évfolyam a könyvtárak mellett a múzeumoknak is igyekezett az őket megillető helyet biztosítani és különösen az iskolai gyűjteményekre volt figyelemmel, amelyek az ország igen sok helyén egyedüli forrásai az ismeretek terjesztésének. E mellett a könyvtári csoportnál elhagyta azokat a hatósági könyvtárakat, melyek nem tekinthetők nyilvános könyvtáraknak s lemondott a szintén zárt jellegűnek tekinthető ifjúsági könyvtárak ismertetéséről, ellenben kiváló gondot fordított arra, hogy az olvasókörök könyvtárai lehetőleg teljes számmal legyenek a sorozatban képviselve.

Az első évfolyam, melyet Schönherr Gyula és dr. Esz-
tegar László szerkesztettek, 61 múzeum és 696 könyvtár
leírását tartalmazza, míg már a második évfolyam, ugyan-
csak Schönherr és Grünl Albert dr. szerkesztésében, 297
múzeumot és 619 könyvtárt ismertet. A múzeumok közül
99 kizárólag természettajzi anyag gyűjtésére szorítkozik. A
humanista jellegű gyűjtemények a természettajziakkal 161
intézetnél vannak egyesítve. Az országos közgyűjteményeken
kívül — melyekhez a kolozsvári egyetem és az erdélyi mú-
zeum gyűjteményeit is számítjuk — nyilvános jellegű könyvtár
van 22, múzeum — nagyobbrészt könyvtári osztállyal
— 68; iskolákkal kapcsolatban van 145 könyvtár, 210 mú-
zeum és pedig 6 csak humanista, 92 csak természettajzi
gyűjteménnyel, míg 112-ben mind a két irány van képvil-
sulva; 452 könyvtárt és 7 múzeumot különböző egyházi és
világi hatóságok, egyesületek és más testületek tartanak fenn.

A Magyar Minerva egytallal azt is egyik feladatának
tekinti, hogy felelevenít rövid, de tömör életrajzokban azok
emlékezetét, kik a múzeumok és könyvtárak alapítása körül ma-
gukat a nemzet hálájára érdemesekké tették. Az első kötet
Széchenyi Ferenc grófnak, a Nemzeti Múzeum megalapítójának,
a legnagyobb magyar atyjának életrajzával kezdődik. Való-
ban, méltóbb férfiú emlékének felelevenítésével nem indíthatta
meg vállalatát a Minerva. Midőn Széchenyi Ferenc 1802 novem-
ber 25-én megírta adománylevelét, melyben a Széchenyi gróf
családjának magyar könyvtárát a hazának szenteli, körül-
belül oly hatást tett a nemzetre, mint huszonhárom évvel
utóbb fiának, Széchenyi Istvánnak szavai a pozsonyi táblán,
melyekkel a Magyar Tudományos Akademiát megalapította.

Az országának Széchenyi által felajánlott gyűjtemények
11.884 nyomtatott munkából, 1152 kéziratból, 2623 éremből,
2019 nemesi cimerekből és 142 kötetbe foglalt térképből és
rézmetszetekből állottak. Ebhez járult 1818-ban 9206 kötet-
ből és 6000 darab rézmetszetből és térképből álló adománya.
Ezután nemsokára 1820-ban meghalt a nagy Széchenyi.

A második évfolyam egy hasonlóképpen nagy
férfiúnak, gróf Batthyány Ignác erdélyi püspöknek
életrajzát közli Varju Elemér szakavatott tollából.
Szomorú korban, II. József korában élt Batthyány
Ignác. A szerzetes-rendeket feloszlatták, vagyonukat
elkobozták s így könyvtár állományuk, gyűjteményeik
is kótya-vetyére jutottak. Ekkor valóságos könyvvá-
sárlási, könyvtáralapítási láz fogta el az embereket
s legtöbb könyvtárunk tényleg ebből a korból való.
Legnagyobb szabású volt azonban a Batthyány Ignác
gróf által székhelyén Gyulaférvárott létesített csil-
lagvizsgáló és könyvtár, mely utóbbinak Migazzi gróf
bécsi bíboros érsektől vásárolt 15.000 kötetével vetette
meg alapját. Emlékét örökre fogja őrizni a gyulafé-
rvári Batthyánykönyvtár.

Jelenlegi múzeumaink és könyvtáraink legkiválóbb ré-
szét, eltekintve a Nemzeti Múzeumtól és a budapesti egye-
temi könyvtártól, a katolikus egyház egyes intézményei,
kolostorai és rezidenciái alkotják. Budapesten a központi
papnevelő intézet könyvtára tűnik ki 15.000 kötetnyi ál-
lománnyal, melynek alapját a Pálos-rend könyvtára képezi s
mellette a Szent-István-Társulatnak Daniélis János által
1862-ben alapított könyvtára 6542 kötettel.

A püspöki székhelyek közül nevezetesebb könyvtárak
vannak Egerben: az érseki főegyházmezei könyvtár, mely-
nek alapját Esterházy Károly gróf egri püspök vetette meg
1781—1785-ben különböző helyeken, főleg Bécsben, Párisban
és Münchenben összevásárolt 16.000 kötetnyi állománnyal.
Az eperjesi görög katolikus püspöki könyvtár, melyet
1871-ben Kovács János udvari ágens alapított, 10.800 köte-
tével különösen nagy ritkaságaival tűnik ki. Az esztergomi
főegyházmezei könyvtár és hercegprímási múzeum állománya

102.000 kötet és a muzeumban rendkívül sok értékes tárgy, mely még nincs leltározva. Alapját 1397-ben Küküllői János kanonok és később Zrednai Vitéz János érsek vetették meg. Győrben a püspöki nagyobb papnevelő intézet könyvtára 30.000 kötetből áll s keletkezett 1688-ban A gyulafehérvári erdélyi egyházmegyei Batthyány-könyvtár és egyéb gyűjtemények állománya 36.500 kötet, számos ösnyomtatvánnyal és kodexszel. Kalocsán a főszékesegyházi könyvtár Patacsich Adám kalocsai érsek alapította 1782-ben s jelenlegi állománya 55.748 kötet; Kassán a kir. katalikus jogakadémia könyvtára 22.705 kötet, a Szabó András által kezdeményezett püspöki könyvtár 19.200 kötet; Nagyszombatban a katalikus érseki főgimnázium gyűjteménye 22.053 kötet, a nagyváradi latin szertartású püspöki könyvtár 25.800 kötet. Ez utóbbi három részből áll: a régi püspöki könyvtárból, a Szaniszló-könyvtárból, a Lipovnicki-könyvtárból. Nevezetesebbek még a Nyitrai püspöki könyvtár, melyet Roskoványi Agoston püspök alapított 51.962 kötetével, a Váci püspöki és egyházmegyei könyvtár 30.000 kötetével és a Sztalmári püspöki és egyházmegyei könyvtár 22.800 kötetével. Ez utóbbit a most elhunyt Schlauch Lőrinc biboros létesítette az 1874-ben elhunyt Török János neves publicista könyvtárával, melyet megvett a az egyházmegyeinek adományozott.

Szerzetes reudeink közül a zirci ciszterciáknak van Zircen 48.112 kötet, a bencéseknek Pannonhalmán 136.101 kötet, a jászvári premonstréiáknak Jászón 29.535 kötet, a kolozsvári kiskönyvtárak. Említést érdemel még a görög katalikus basilitás csernekhegyi könyvtára ritkaságai miatt.

A protestáns felekezeteknek szintén kiváló könyvtári és muzeumi gyűjteményeik vannak. Legnevezetesebb a debreceni ev. ref. főiskola könyvtára, melynek állománya 75.851 kötet. A sárospataki református főiskolai könyvtár 53.000 kötetből, a máramaros-szigeti 25.000 kötetből áll. Nagy-Enyeden a Bethlen-kollégium gyűjteménye 33.503 kötet, a kolozsvári ev. ref. főgimnázium állománya 27.000 kötet, a pápai főiskoláé 24.078 kötet. Az ágostai evangélikusoknak nevezetesen könyvtáraik vannak, Eperjesen az egyházkertületi kollégiumé (29.259 kötet), a késmárki liceumé (39.000 kötet), a pozsonyi egyházközség liceumáé (32.000 kötet) és a brasói főgimnázium gyűjteménye (25.871 kötet.)

Az állam s más köztintzmények és magánosok által létesített s fenntartott könyvtári és muzeumi intézetek közül első helyen áll a Széchényi Ferenc gróf által megalapított budapesti magyar Nemzeti Múzeum. Ennek a szépen fejlődő intézetnek Széchényi-könyvtára áll: 357.687 kötetből, 20.315 darab kéziratból, 17.436 kötet hírlapból és 270.000 darab oklevélből: érem és régiségtára áll: 286.145 darabból, képtára 630 képből, néprajzi osztálya 34.533 tárgyból, állatára 1.178.703 példányból, növénytára 600.000 számból, ásvány-öslénytára 84.804 darabból. A magyar Tudományos Akadémia könyvtárállománya 150.000 kötet, a magyar kir. tudomány-egyetem könyvtárállománya 224.669 kötet mű és 40.186 apró nyomtatvány. Az előbbinek Teleki József gróf vetette meg alapját, ez utóbbi a nagyszombati jezsuitarend könyvtárából keletkezett a jezsuita rendnek 1773-ban történt feloszlása után.

Az ország többi részében országos nevek Kolozsvárott az erdélyi muzeum-egylet gyűjteményei 80.000 kötet, érem, régiségtár és természetrajzi gyűjteményekkel s a Ferenc József tudomány-egyetem gyűjteményei 70.000 kötet. Alsó-Kubinban van a híres Csaplovics-féle 39.000 kötetből álló könyvtár, melyet Csaplovics Lőrinc a Zichy-család ügyésze alapított; Szegeden a 42000 kötetből álló Somogyi-könyvtár és városi muzeum, melyet Somogyi Károly esztergomi apát-kanonok 1880-ban ajándékozott a városnak; Maros-Vásárhelyen a 40.000 kötetből álló gróf Teleki családi könyvtár; Nagy-Szebenben a 100.000 kötetet tartalmazó báró Bruckenthal-muzeum; Aradon a királyi katalikus főgimnáziummal kapcsolatos Orszay-Vásárhelyi könyvtár 25.000 kö-

tettel. Említésre méltó még Turóc-Szent-Mártonban a mazuemi tót-társaság gyűjteménye, melynek állománya 30.000 kötet.

Ezekben számoltunk be Magyarországnak főbb tudományt és ismeretet terjesztő forrásairól.

(A.)

Petrássevich Géza.

T A N I T Á S Ü G Y.

Ijesztő számok.

A magyar királyi központi statisztikai hivatal most kezdi közzétenni az 1900. évben tartott népszámlás eredményeit. A nagyobb újságok már közölték is az általános eredményeket az olvasó közönséggel. A statisztikai hivatal *Népszámlálás* c. kiadványából tudjuk meg, hogy a magyar korona országainak összes népessége 1900. jan. 1-én 19.254.559 lélek volt. A magyar korona országainak összes népességéből 8.742.301. vallotta magát magyar anyanyelvűnek, akiknek száma e szerint az összes népességnek 45,4 százaléka, és így az 1890. népszámlálás adataihoz képest 2,6 százaléki emelkedést tüntet fel. Magában a magyar anyaországban a magyar anyanyelvűek száma meghaladta az abszolút többséget, ugyanis 48,5 százalékról 51,4 százalékra emelkedett. Vallás tekintetében az arány a következő: a római katalikus vallásnak száma 9.919.913, gör. katalikusoké 1.854.143, görögkeleti 2.815.713 volt, evang. reformatus 2.441.142, ágostai 1.288.942, az izraeliták száma 851.378, az anitáriusok 68.568-an voltak. A katalikusok száma 1890. óta közel egy százalékkal gyarapodott.

E szám adatok szerint az anyaországban a magyar anyanyelvűek és a katalikusok száma örvedetesen szaporodott. A gyarapodás mellett azonban egyes sötét pontok is vannak a képen, a melyek erős szorongással töltik el a magyar ember szívét. A népszámlálási adatokból az tűnik ki, hogy a magyarság néhol nem erősödött, hanem tért veszített, így Esztergom, Somogy, Békés, Csik és Háromszék megyékben. Az erdélyi részekben az oláhok több megyében nagy szaporodást tüntetnek föl, leginkább Beszterce-Naszód, Fogaras, Háromszék, Nagy-Küküllő és Torda-Aranyos megyékben, Kis-Küküllőben az abszolút többséget is meghaladtak. A német ajkuak százalékos aránya Csikban, Maros-Tordában, Szebenben és Szolnok-Dobókában emelkedett.

Ránk, erdélyi magyarokra nézve az 1900. népszámlálás adatai e szerint elég ijesztő hatással lehetnek és felbrazsztatnak a közömbösség tunya, kórosságából hogy végre komolyan is tegyük valamit, hogy a magyarság a helyét megtartsa, sőt előrenyomuljon.

A *Népszámlálás* adatai sok tekintetben retentő tunya-sággal és nemtörődomséggel vádoltak bennünket. Hadt soroljak fel néhány adatot egyes székely megyékre vonatkozólag, a melyek közömbösségtünk eléggé igazolják. Csikmegyének *felcsiki járásában* 44.115 lakosból magyar anyanyelvű 41.478, német 303, oláh 2135, ruthén 20, horvát 4, egyéb 166. Vallásra nézve róm. kath. 39.490, gör. kath. 3910, gör. kel. 33, ág, hitv. 69, ev. ref. 267, unit. 31, izraelita 315. Ezen számok szerint a felcsiki járásban 2135 oláh van, ellenben a gör. katalikusok és gör. keletiek száma 3943; vagyis 1808 a gör. katalikusok közül is magyaroknak vallotta magát. De épen az a csodálatos, hogy csak ennyi, mert hiszen az ottani viszonyokkal némileg ismerős ember alig hiheti, hogy Csik-Szépvíznek, ennek az elég nagy magyar közönségnek 2.795 lakosából 435-nek még mindig oláh lehetne az anyanyelve, mert hiszen ismeretes, hogy a Csik népességében elsősor gör. katalikusok anyanyelve a magyar. Épen ilyen hihetetlennek látszik, hogy Csik-Szt.-Mihályon 2244 lakosból 292 oláh; itt a 321 gör. katalikusból csak 29 vallotta magát magyarnak. Azon már kevésbé ütköztem meg,

hogy Csik-Gyimesbükkön 4413-ból 1360 az oláh. A felsziki járás egyes községeinek lakosságáról még ilyen cifra adatokat lehetne kiemelni, de én csak a feltűnőbbeket akartam okulás végett kiírni.

A *kászonalsziki* járás az anyanyelv tekintetében nem mutat oly tarkaságot. Az egész járásnak 25.424 lakosából 57 német, 15 tót, 21 oláh, 8 rutén, a többiek magyarok. E szerint a 2039 gör. katolikusból és 45 gör. keletiből csak 21 vallotta magát oláh anyanyelvűnek.

A *gyergyószentmiklósi* járásban 42.279 lakosból 37.045 magyar és 5001 oláh van. A gyergyai aránytalan nagyságu községekben ugyanazon feltűnő jelenséggel találkozunk, mint a felsziki járásban. Gyergyó-Ditróban 5815 magyar nem tudott nyelvéleg magába olvasztani 307 oláhot, Gyergyótekerőpatakon 1894 magyar mellett 394 oláh volt s így 477 gör. katolikusból csak kevés vallotta magát magyarnak. Gyergyóvárhegy és Gyergyóvászláb lakosai noha már talán századok óta a magyarságtól körülgyűrűzve laknak, semmi nyomát sem mutatják a magyarsodásnak. Ellenben Hunyad megyében hasonló körülmények között a magyarságnak ezrei oláhosodtak el.

A *gyergyótölgyesi* járásban 4474 magyar mellett 8727 oláh él, itt alig vallotta magát néhány gör. katolikus vagy keleti magyar anyanyelvűnek.

Háromszék megyében sem lehet dicsekedni a magyarság fejlődésével. Az összes lakosságból (137.261) magyar volt 116.755, oláh 19.439. A gör. katolikusok és gör. keletiek száma 27226 egyén, ezek közül tehát mintegy 7787 vallotta magát magyarnak. Bereck, Karánvavó, Kézdímaratonos, Ozdola, Sósmező, Arapatak, Bölön, Előpatak, Erősd, Hidvég, Gelence, Kovászna, Papolc, Páva, Szitabodza, Zabold, Zagon, Aldoboly, Bodola, Bodzaforduló, Bodzavám, Dobolló, Kisborosnyó, Kőkő, Márkos, Nyén, Sepsimagyarós és Uzon azok a községek, melyekben az oláhság nagyobb számmal él együtt a magyarsággal.

Udvarhelymegyében 118275 lakosból 112.697 magyar, 2225 német és 2928 oláh volt. A gör. katolikusok és görög keletiek száma együtt 6931. A székely megyék közül Udvarhely megyében laknak legkevesebb számmal oláhok. Bibeafalva, Daróc, Lövete, Magyarhermány, Száldobos, Zsombor, Alsósiménfalva, Erked, Magyartelek, Magyarhidegkut, Oláhadrásfalva, Oláhhidegkút azok a községek, melyekben nagyobb számmal lakik az oláhság.

Maros-Torda megyének 103.105 magyar, 65538 oláh és 6760 német lakosa volt.

Ime a statisztika számai minden szépítgetés nélkül, a melyek kiálló szemrehányással teszik kérdéssé a székelység beolvasztó erejét. Fájdalom! elegend hallunk arról, hogy Romániába szakadt székely véreinkből mily sokan eltelejtik anyanyelvüket, származásukat. Vajha a nagy vereszeséget legalább azzal lehetne pótolni, hogy a székelység sűrű rajai közé keveredett idegen ajkúkat mondhatnók magunkéink!

Tudom, mily nehéz akadályok állanak utunkban. A legelső és legnagyobb a székelység rártartósága. A székely a maga bércei és völgyei között erős fennhéjzással különbözteti magát a közte lakó más nemzetiségűektől. S ha egyes családok megmagyarosodnak, kiemelkednek, sok ideig emlegeti eredetüket. De tagadhatatlan, hogy a legtöbb esetben a műveltségi fokozatban is különbség észlelhető és ez magyarázhatja a székely tartózkodását az összekeveréstől. Igen erős tényezője, illetőleg akadályja az összeolvadásnak a vallás. Csiki, udvarhelymegyei, háromszéki görög katolikusnak legtöbbszörre már ősei megtanulták a magyar nyelvet, vallása azonban még mindig emlekezeti eredetű.

A magyarnak egyik sokat magasztalt erénye: a titlenség a más nemzetiségűekkel és vallásakkal szemben. Bárcaak olyan gyakran kárát is ne vallaná e sokat magasztalt erényének! Annyi bizonyos, hogy a gyergyói határszéleken, kivált a Gyergyóbékaiban lakó oláh nagyobb nyomást gyakorol a mellette lakó székelyre, mint megfordítva.

Ha azt akarjuk, hogy az évtizedes népszámlálások ily elremitő tanulságoktól megkíméljenek, végre ki kell mozdulnunk közömbösségünkből, álmoosságunkból. Nem nehéz kijelölni azokat az eszközöket, melyeknek segítségével a magyarsodás ügyét előbbre vihetjük. Első sorban az iskola van bivatva, hogy a fiatalabb nemzedékkel a magyar nyelvet megkedveltesse. Halász Ferenc az *Allami népoktatásban* örövendé említi, hogy a nemzetiségi községekbe elhelyezett állami iskolák a magyar beszéd, a hazafias szellem és érzés terjesztésében szép eredményt értek el kivált Előpatakon és Sósmezőn, más háromszékmezei községekben a magyar kisebbség védelme meg teljesen sikertült. A magyar többséggel bíró községekben a magyar elem térfoglalása állandó folyamatban levőnek tekinthető. (132. l.) Hasonló dicsegetést mond az Udvarhelymegyei magyar hidegkúti iskoláról is. Hasonló feladat hárul a székely megyékben fekvő katolikus és felekezeti népiskolákra is, melyek bivatásukat szépen fogják teljesíteni, ha sikerül a székelység közt lakó gör. katolikusokat és keletieket, a kik már nagy részt a magyaron kívül más nyelvet alig tudnak, teljesen magyarrá tenni. A közigazgatásnak szintén sok eszköze van arra, hogy hasonló irányban nyomtatékosan közreműködjék. De igen sok függ a társadalmi felfogástól is. Meg kell szüntetni a népbén, meg az úri osztályban a t az elfogultságot, a melylyel egyesek a megmagyarosodni kívánó idegenek iránt viselkednek. Meg kell értetni, hogy a magyar nemzet ereje abban áll és azáltal növekedik, ha az idegen ajkúakat igazán testvéreivé, a nemzeti érzés és gondolatvilág osztafloszáivá teszi.

Minél előbb erővel és okossággal kell megindulnunk ebben a munkában, ha komolyan kívánjuk, hogy a székelyföldi magyarság legalább az eloláhosodás veszedelmétől mentve maradjon.

Féter János.

KÜLÖNFELÉK.

— **Erdélyi püspök urunk Pécsent.** A mint a „P. K.” írja, Majláth Gusztáv Károly gróf, erdélyi püspök urunk hívtön Bakócáról Pécsre érkezett és Izsót Alajos Áldóra kíséretében a megyés püspök fogatán Püspök-Szt.-Lászlóra utazott a pécsi püspök ur látogatására. Kedden d. e. 10 órakor búcsút mondott Püspök-Szent-Lászlónak és méltóságos vendég fogadójának, s Pécsre visszajött, a hol Cseh Marianna, alapítványi urhölgynek volt vendége. A d. u. folyamán látogatást tett az Irgalmasok kórházában, Patakylucidns irgalmass házfőnöknél, majd a városi közpórházban, a hol Schmidt Antal dr. operateur, tb. főorvos és Kenessey dr. kórházi másodorvos kajauszolták. Mindkét kórházban végigjárta a kórtermeket és vizasztaló szavakat intézett a betegekhez és különösen is kifejezte a városi közpórházban tapasztalt tisztaság, rend felett tetszését. Aztán Hanny Gábor és Dobozay Antal kanonokot kereste fel lakásukon és rövid ideig ott is időzött, örömmel tapasztalván, hogy a pápai praelátus egészsége ugyszólván teljesen helyreállt. 6 óra után kocsin lapunk fel. szerkesztője: Hanny Ferenc dr. thologiai tanár kíséretében a Havi hegyre hajtattott, és rövid imára bement a kápolnába is, a mar oszladozó búcsus és vásári nép közé, kiknek legnagyobb része nem is sejtette, hogy Magyarországnak egy megyés püspöke, a bércecs Erdélynek püspöke fordul meg közöttük. A Havi hegyről kísérfőjével kocsin a Tettyére ment és ott az estét Cierer Elek tiszti főorvos, a püspök rokonának családja társaságában töltötte el. Majláth püspök 6-án reggel a gyorsvonattal utazott vissza Bakócára.

— **A brassó-belvárosi rk. finiskola.** A brassói egyházközségi iskolabizottság a brassó-belvárosi rk. főelemi finiskoláról a XVIII. Ertesítőben számol be. Ezen „Ertesítőből” olvassuk, hogy a hat osztályúvá fejlesztett iskola ódon osztálytermei, rozoga berendezése és hiányos felszerelése he-

lyett ni épülethez és új berendezéshez jutván, a legkövetkezőbb igényeknek is megfelelően. Az iskolában négy leányosztály is volt három tanítónő vezetése alatt. A leányosztályok azonban a következő isk. évben teljesen átmennék a szentferenczi apácák bolonyai kolostori iskolájába, a hol a hitközségnek teljes elemi és polgári leányiskolája lesz. A belvárosi főelemi fiúiskolának az 1901—1902 isk. évben 9 tanítója volt, ezek közül 5 osztálytanító, 3 bitemlemező és 1 ének tanító! A tanulók száma év elején 196 volt, kik közül 177 magyar, 15 német, 1 román, s 3 egyéb anyanyelvű. Év végére 170 tanuló maradt. Az iskola tanítási nyelve a magyar és német, „de a magyar túlnyomó, mivel a német ajku tanulók száma feltűnően lepadt.“ (18. l.) De mindjárt rá az ellentétes megjegyzés olvasható, hogy „mind ezek dacára a nyelv még ma is fokozott mérvben kultiváltatik.“ Az Értesítőből örömmel olvasható, hogy a tanítótestület havi gyűlésein még az egyesületi élet is szóba került. Ebben úgy intézkedtek, hogy a míg egy kerületi tanító-egyesület létre nem kelhet, a miut azt tervezik, a tanítók az állami tanítók egyesületének tagjai lehessenek.

— **Az egyházmegyei** papok misszió-egyesülete első közgyűlését Gyulafehérváron augusztus hó 29-én a szent gyakorlatok bevezése után fogja megtartani, melyre az egyesület tagjait tisztelettel van szerencsém meghívni. Gyulafehérvár, 1902. augusztus hó 9-én. *Zomora Dániel*, kanonok m. e. elnök.

— **Jeruzsálem-intézet.** Isten nagyobb dicsőségére, a vallásos és hazafias leánynevelés ápolására, a hasznos művészetek és tudományos kiképzés előmozdítására, valamint árva leányok elhelyezésére létesült és avatott föl XIII. Leó pápa O szentsége áldásával, csernek és tarkeői Dessewffy Sándor csanádi megyés püspök jóváhagyása mellett, Zombolyán, 1902. június hó 1-én, a Jesuleum-intézet, amelyben a szent keresztől c. irgalmas nővérek árvaházat, kisedővodát és nyilvános polgári leányiskolát vezetnek. I. Az árvaházba 6—14 éves leányok vétetnek föl. A fölvetélnél a keresztlevelet, a himlőoltást és egészségi bizonyítványt be kell mutatni. Évi tartásdíj 140 korona fizetendő. II. A kisedővodába három-hat éves fiúk és leánykák járhatnak, tanítási díj hónaponta két korona. III. A nyilvános polgári leányiskola a jövő tanévvel nyílik meg, bejáró és bentlakó növendékekkel. A fölvetélnél bemutatandó az I. sz. alatt jelzett okmányokon kívül az elemi iskola 4-ik osztályáról szóló iskolai bizonyítvány. A beiratási díj három korona, tanítási díj hónaponta hét korona. Mindazok, kik az intézet internátusában, mint bentlakó növendékek önajtanak elhelyeztetni, a következő tárgyakat kötelesek magukkal hozni: 1. ágyneműkből: 1. szalmazsákot v. matrácot (1 m. 60 cm. hosszúsággal, 65 cm. szélességgel), 2. vánkost, hozzá 4 vánkoshéjat, 1 paplant, 2 paplanlepedőt, 2 ágylepedőt. — 2. ruhaneműkből: 1 nyári sárga szalmakalapot, 1 téli sötét nemez kalapot, 1 nyári kabátot, 1 téli kabátot, 4 könnyebb fajta nyári ruhát, 6 inget, 6 nyekkendőt, 12 zsebkendő, 1 meleg kendőt, 4 alsó szoknyát, 4 alsó nadrágot, 6 pár nyári harisnyát, 4 pár téli harisnyát, 2 pár nyári cipőt, 2 pár téli cipőt, 1 pár papucsot, 4 háló fejkötőt, 4 háló köntösöt, 2 sötétkék kötenyt, 1 napernyőt, 1 esőernyőt, 3 toiletté-eszközökből: 1 mosdótalat, 1 poharat, 1 fogkefét, 1 ruhakefét, 1 cipőkefét, 1 sürtőfésűt, 1 hajtésűt, 1 szappantartót, 4 evő-eszközökből: 1 kést, 1 villát, 1 evőkanalat, 1 kávékanalat, 2 ivópoharat, 3 asztalkendő. A növendékek évi tartásdíja 280 korona, mely hónaponta 28 koronájával előre fizetendő. Az intézetnek külön orvosa van. Orvosi kezelés ingyenes, a gyógyszerert a beteg fizeti. Külön oktatásért, jelsűl: Zongoráért nyolc korona, citeráért hat korona, negyedüért négy korona fizetendő egy-egy hónap után. Kivonat az intézeti szabályokból. 1. Az intézet növendékei ékszereket nem viselhetnek. 2. A növendékek csak külön engedély mellett hagyhatják el az intézetet. 3. Vidéki szülők gyermekeiket fontos okok miatt bármikor meglátogathatják — egyébként pedig csak vasárnapokon és ünnepeken. 4. A ruhaneműk számokkal látandók el. A megfelelő száman az intézet előjárósága jelöli ki a fölvetélnél.

I R O D A L O M.

* **Megrendelési fölhívás az iparos-tanonok és ismételő-iskolások katejára.** A mult hó elején megnyervén egyházmegyei hatóságomnak szükséges jóvábagyasát az iparos tanonok és ismételő iskolások részére összeállított és a „Pécsi Közlöny“-ben már előre is jelzett és ismertetett kis kate-kivonatnak kiadásához, vagyok bátor már most ezennel arra újból is fölhívni nemcsak papársaimnak, hanem egyszerűs mind az egész kath. közönségnek is szives figyelmét, és annak minél nagyobb mérvben való fölkarolására és pártolására fölkérni minden, hitének ügye iránt buzgó, ker. kath. hívót!

Teszem pedig ezt annál is inkább: mert az, miként azt már a kis füzetecske címe is „A kath. ker. embernek legszükségesebb tudnivalói a vallástanból“ mutatja, bár első sorban az iparos tanonok és ismételő-iskolások részére készült; mégis úgy van összeállítva, hogy egyttal minden ker. kath. ember részére is a legrövidebb s legkönnyebb kis tankönyvecske gyanánt szolgálhat a ker. kath. vallás legszükségesebb igazságainak és kötelmeinek megismerésére s követésére. A miért is ezt minden jó szülő is nagyon jól használhatja kis gyermekének már otthon a szülői-házban az iskolára való némi előkészítgetésére; sőt még később is ennek olvasgatása és használat mellett minden szülő a legjobb instructora s nevelője lehet iskolába járó gyermekének a ker. kath. vallás üdvözítő tanainak megtanulásában, s azoknak a ker. kath. hitéletben való megvalósításában. Igen, ezen kis füzetkének segélyével maguk a jó szülők is nagyon könnyen elősegíthetik s megkönnyíthetik majd a hitoktatónak legnehezebb munkáját: az iskolába csak járnai kezdő kis gyermekeknek is még gyenge, fejletlen elméjéb és szívébe becsépettjen a vallástan elemeit s már itt lerakni kezdeni azon szilárd alapot, a melyen azoknak jóvendőbeli földi jóléte és örök boldogsága nyugszik. S így idővel nem kell majd talán a hitoktatónak mindig azon szomorú tapasztalattal kezdeni kis tanítványainak oktatását, hogy biz' azoknak legnagyobb része nemcsak nagyon keveset hallott s tudtlenről, vallásról: hanem még egy kicsit imádkozni sem tanult meg otthon szüleitől; sőt igen sok még a keresztvetést sem tudja, mikor bekerül az iskolába. A mi régekte nemcsak hallatlan dolog, hanem talán a legnagyobb szegény s gyalázat is lett volna egy szülőre nézve! Mivel ezt minden jó szülő a legszebb s legszentebb hivatásának és kötelességének tartotta akkor. Sajnos, hogy manapság a legtöbb szülő ezt már nem tudja vagy legalább is nagyon megfélekedzik arról! . . .

A mi pedig a kis katekivonatnak különösen az iparos-tanonok iskolára és ismételő-iskolások részére való alkalmas voltát s szükségességét, nemkülönbön használatának módját illeti, azt úgy a jelzett hírlapi cikkben, miut a kis füzetkéhez csatolt rövid előszóba is, eléggé kifejtém, azt hiszem, hogy erre nézve elég nekem most csupán csak egyházmegyei hatóságomnak kegyes jóváhagyására hivatkoznom. — Mindazonáltal nem lesz talán mégsem fölösleges részemről, ismételten is megjegyznem még azt, hogy a kis füzetecske nem csupán iparos-tanonok és ismételő iskolások számára van szánva, hanem egyszerűs mind az a legrövidebb és legkönnyebb vallástankönyvecske minden ker. kath. ember részére is. Sőt mivel az úgy van szerkesztve, hogy abból ki van hagyva minden, a mi a nagyobb elemi katekból fölösleges, és lehetőleg könnyitve s pótolva, a mi a legkisebb katekban nehéz vagy hiányos; azért ezen kis kivonatos kate esetleg még az elemi iskola 3 alsóbb osztályaiban is egy házagpótló vagy legalább is igen jó tájékoztató segédtankönyvecske gyanánt is szolgálhat; különösen egy kezdő hitoktatónak a tananyagának megállapításában.

Mert szerintem az elemi iskolák hitoktatásánál is épen az az egyik főbaj, hogy az eddigi közhasználatban levő katek nemcsak nehézkes s rossz magyar stílusban vannak

P á l y á z a t o k.

szerkesztve; hanem főképp rosszak azért, mert azok vagy biányosak vagy túlbövek.

S innét van aztán az, hogy elemi isk. hitoktatóink már csak ezért is, de még inkább a rossz tantervek miatt, főbbnyire azon hibába esnek, hogy sokat markolván, keveset fognak. Tanítványaik nagyrésze, a sok tanulás mellett is, nem tanulja meg s nem tudja jól azt, a mit mindenkinek legfőképpen s jól kellene tudnia. Kikérülnek az iskolából a nélkül, hogy a ker. kath. embernek legszokottabb imáit és legszükségesebb biterkölesi tudnivalóit s kötelmeit mind jól tudják tudták, s eléggé be is gyakorolták volna.

S innét van aztán azon szomorú tapasztalat is mindenfelől, hogy azt, a mit a gyermekek az iskolában nem tanultak meg jól és nem szerettek meg teljes szívvel s lélekkel, azt az életben csakhamar elfelejtik és gyakorolni se nem tudják, se nem akarják. Nemkülönbön ez az oka jó részben szerintem annak is, hogy nemcsak a műveltség alacsonyabb fokán álló szegény földmives és iparos emberek nem ismerik eléggé hitüket, hanem még a sok iskolát végzett uri emberek is nem tudják sokszor még hitökvek elemeit sem. Igen, mert a sok tanulás mellett is nem tanulják meg s nem tudják az emberek jól az egy legszükségesebbet: az latent imádní és csak neki szolgálni! Pedig írva vagyton: „Imádd a te Uradat Istenedet, és csak neki szolgálj!”

S azért szerintem itt is elérkezett már a végső idő arra, hogy minden kátának, de különösen az elemi kátának tananyaga mielőbb lehetőleg összevonassék, és az így megmaradt tananyag is a gyermekeknek minél könnyebb s jobb irányban adassék elő. S aztán, a mi szerintem mindennél fontosabb s szükségesebb, a jövőben a hitoktatóknak fölörkvése oda irányuljon, hogy oktatásuk nemcsak elméleti, hanem mindenkor szívhez is szóló és gyakorlati legyen.

De hogy ismét a magam dolgára térjek, az iparos-tanoncok és ismétlő-iskolások részére szerkesztett kis kátékivonatam a f. hó közepe táján kerül ki a sajtó alól és annak bolti ára egyelőre darabonként 9 fillérben van megállapítva. Minden megrendelés, előfizetés a szerző címére (Bubregh Béla hitoktató, Pécs) küldendő a postán!

50 drb. vagy ennél nagyobb számú füzetkének megrendelése után, a füzetkék portómentesen szállíttatnak a megrendelőnek. — A kisebb számú megrendeléseknél pedig a megrendelési díjhoz még a portó is esatolandó (1 példány után 3 fillér, 2—4 példányig 5 fillér, és 4—8 példányig 10 fillér, 8—16 példányig 20 fillér, és 16—50 példányig az ajánlási díjjal együtt 55 fillér.)

A nyomtatandó példányok száma iránt való némi tájékozódás végett nagy köszönettel venném füzetkémnek minden megrendelőjétől, de különösen azon paptársaimtól, kik ezt nagyobb számban szándékoznak megrendelni, ha szíves megrendeléseiket mielőbb megtenni sziveskednének. Annál is inkább, mert a megrendelés díja a nagyobb megrendeléseknél utólag is bektildhető.

S ezzel kis káté füzetkéimnek ismétlően is a kath. nagyközönségnek és minden paptársamnak szíves figyelmébe ajánlva s annak pártolását remélve, maradtam mindenkor teljes tisztességgel

Pécsen, 1902. augusztus 2.

Bubregh Béla,
hitoktató.

— *Egy okleveles, vagy képezdevégzett róm. kath. tanítót keresek a jövő 1902—1903. tanévre két kis fiam mellé, kiknek egyike az elemi harmadik, másika az első osztályból tanítandó. Javadalmazása havi 30 korona és teljes ellátás. Az állás szeptemberben elfoglalandó. Ajánlkozások nevemre küldendők. Fintaházán, (Maros-Torda megye.)*

Kovrig János,
földbirtokos.

— *A bordosi (Udvarhelym.) róm. kath. kántortanítói állásra pályázatot hirdetek. Javadalmazása következő: 1. Két szoba, konyha, kamra és pincéből álló új, csinos lakás, gazdasági épületek, terjedelmes veteményes és gyümölcsös kertel. 2. 26½ kalangya ösz kepe, 33½ kal. zab, 48 régi véka szemes törökbuza, 28 kor. 48 fill. ospora, 11 szekér tűzifa, stola átlag 20 kor., készpénz (államsegély, püspöki segély és a magtáralapból) 526 kor. 64 fill., 3 hold 778 □öl ingatlan után jutott tagosított birtok, kataszteri tisztajövedelme 8 kor. 22 fill. Jogosultnak ötödéves korpótlék; az államsegély javításáért a kérvény Minister Ur Ó Nagyméltóságához be van adva. Kötelessége: A kántortanítói teendők végzése. Harangozás és templom-takarításon kívül, minden templomi teendő. Pályázhatnak okleveles kántortanítók. Személyesen megjelenők előnyben részesülnek, mely megjelenés 24-ig bármikor elfogadtatik. Pályázni ohajtók augusztus 24-ig kellően fölszerelt kérvényüket alattirtoz adják be. Bordos, 1902. augusztus 4-én.*

Szabó Márton,
lelkész, isk. elnök.

— *A malomfalvi kántortanítói állomás üresedésbe jövén, arra ezennel pályázat hirdettetik. Ezen kántortanítói állás jövedelmét a következők képezik: 1. két szobából álló lakás, kamra, sütőház, csűr, istállóval, sertéspajta és veteményes kert; 2. 90 kalangya öszi buza, ugyanannyi tavaszi zab kepe; 3. 120 korona ospora; 4. 35 szekér kemény tűzifa, értéke 70 korona; 5. Államsegély 228 korona; 6. korpótlék az arra jogosítottnak 100 korona; 7. Stolaris jövedelem 40 korona; 8. Szentmise alapból 1 korona 60 fillér; 9. Tandijból 40 korona; egy drb. minden kétévben használható szántó 1131 □öl területű; értéke 10 korona; Az ezen jövedelmekkel összekötött állás kötelességei: 1. Az ismétlők mindennapi tankötelesek tanítása. 2. A kántori teendők önálló végzése. 3. A iskola kezelése. 4. A sekrestyési teendők végzése. Harangozói jövedelem levén 20 kalangya öszi, ugyanannyi tavaszi, értéke 80 korona és egyes temetések után 50 fillér levén a harangozási díj, ha a kántortanító ezen kötelességet végezni akarja, saját jövedelme. Jelenben a harangozás ki van adva egy évre. Pályázati határidő 1902. évi szeptember hó 15. A pályázni akarók csakis okleveles kántortanítók lehetnek. Ez időközben a pályázók személyes megjelenését ohajtja a hitközség. Az okmányok az iskolaszéki elnökhez küldendők be. Malomfalva, 1902. augusztus hó 4.*

Péterffy József,
iskolaszéki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Ágost.
Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulaféhvárt.